

Tanúk beszélnek

Jelenet a szárkúpok között

A Sirály utcái kis házat dolgát lelkiismeretesen végző kutya őrzi: a szomszéd segítségével tudok csak beszélni az udvarba, acsarkodó ugatása közepette. A hátsó épület ajtajában idős asszony fogad. Betessékel apró, sárguló fényképekkel, „kitapétázott” szobájába. Beszélgetünk a múltról, a 40 évvel ezelőtti emlékekről: évtizedeket ugranak át a gondolatok. Kopogtatnak: a két idősebb, ma már nyugdíjas lány érkezik köszönteni a mamát. Születésnapot ünnepelnek, a hetvenötödiket.

Közösen pergetik vissza életük lapjait, igyekezők kordában tartani időt, és eseményeket.

— Belgrádban, a magyar követségen dolgozott apám évekig. Kazánfűtő volt. Emlékszem, 1942 tavaszán Pestre utazott a család, apám pedig hamarosan ismét vonatra szállt: a zágrábi követségre, új munkahelyére rendelték. Utközben azonban megmondta magát, „elegem van az egészből” — mondta, leszállt, és a következő vonattal visszafordult — emlékezik Juci, az elsőszülött.

Augusztusban Szegeden telepedtek le, s beköltöztek a Határ úton egy kis házba.

— Itt laktunk nem messze, ma Gerle sor az utca neve. Szegény csendőrlődött apámnak nyugta nem volt, de szerencséje igen, a felelősségrevonást megúszta. A családot azonban el kellett tartania — akkor már három éves gyerekszáj várta —, mindenféle napszámosmunkát, kubikolást, aratást vállalt. Én, afféle 16—17 éves nagylány már sokat segítettem: emlékszem, a hideg hajnalokon ráfagyott a répa a kezemre...

— Azt meséld, mit láttál a szárkúpok között! — nógatja lányát az idős asszony.

Hogy mit őrzött meg az emlékezet 1944 októberéből, onnan a petőfitelepi Határ útról? A nagylány, mint akkoriban rendszeren, éppen szorgoskodott: tisztította az ablakokat. Egyszer csak látja ám, hogy a szárkúpok között elsuhan egy-egy alak.

— Apuka, nézze csak! — kiáltott oda az apjának. — Milyen furcsa ruhában vannak!

Együtt figyelték a kísérletes jelenetet, amint kapucnis, világos kőpenyben szalíngóztak a Tisza felől egyre beljebb ezek a különleges öltözötű emberek.

— Oroszok! — mondta az apa.

— Azok, hál'istennek! — válaszolta a lány.

A béke szele örömmel töltötte el a családot, összedug-

ták a fejüket a szomszédok, a teljes nyugalom azonban még váratott magára.

— Az elkövetkező napokban szovjet járőrök tűntek föl a környéken. Ha jól emlékszem, október 26 volt, amikor hajnalban bekopogtak hozzánk is. Előző este szomszédaink, Viktor néni, Gáspár bácsi is nálunk voltak, sokáig kártyáztunk. Ott hevert még a pakli, az óra, az öngyújtó az asztalon. A zörgésre ajtót nyitottunk: a szovjet katonákat másik szomszédunk, első világháborús hadifogoly, Miska bácsi is elkísérte. Bejöttek, szétnéztek, aztán jó éjszakát kívánva távoztak.

A fiatalabbik lány elmond egy történetet a börtönből szabadult Battancs Pistáról, aki szívesen halászott a zavarosban: szovjet egyenruhába bújva lopkodott tyúkot, és vezetett ki lovat az istállóból, míg valaki fel nem ismerte.

— A következő évben, kora tavasszal történt, hogy lelőttek egy szovjet csapat-szállító gépet — folytatja Jucika — itt zuhant le a Határ út közelében, a földéken. Többen kiugrottak, szeren-

csésen megmenekültek, de sok volt a halott, a sebesült. Innen a környékről összeszedték mindenki, rohantak a géphez, onnan meg tereltek vissza mindenkit, félték, hogy fölrobban a roncs. Orosz és magyar kiáltások hallatszottak mindenfelől. „Davaj, doktor!” harsogta valaki, amikor a pilótát kihúzták a vezetőfülkéből. Berohantam a házba egy lepedőért, abba fektették a súlyosan sérült embert, és vittek a 6-os utcába, az orvoshoz.

A tavasz, mint szerte az országban mindenhol, a romok eltakarításának az időszak volt Szegeden is. A Klacsák család feje ebből is kivette részét, aztán ahogy telt-múlt az idő, állandó munkát talált az áramszolgáltató vállalatnál, kitanulta a villanyszerelő szakmát, és új házat épített az 1953-ban hatlagóvá szaporodott család részére. Küzdelmes életéről azonban már csak felesége, négy gyermeke és a csaknem egyedül raktá falak vallanak.

Elmondta:

A. KLACSAK CSALÁD
(Szeged, Sirály u. 5.)

A balerina szobra

Ismét gyarapodott a Leningrádot díszítő szobrok száma: felavatták Galina Ulanova Lenin-díjas kiváló balerina bronz mellszobrát.

Ilyen mellszobrot azok az emberek kapnak szülőföldjükön, akiket kétszer tüntettek ki az ország legmagasabb érdemrendjével: a Szovjetunió Hőse és a Szocialista Munka Hőse érdemekkel. A szovjet kultúra munkásai közül eddig csak ketten lettek a Munka Hőse érdememeres szerez kiutazottjai — Galina Ulanova és a már elhunyt klasszikus író, Mihail Solohov.

A nagy balerina Leningrádban született, itt végezte el a baletiskolát és hosszú évekig lépett fel az Operaház színpadán, majd Moszkvába költözött, amikor a Nagy Színház társulatához szerződött. Ulanova 1960 decemberében lépett fel utoljára a Nagy Színházban, de kapcsolata nem szakadt meg azzal, ma is ott dolgozik, mint korrepetitor.

A zseniális balerina kiemelkedő művészetét a világ már régóta elismerte a művészeti úttörő szülő nagy számú irodalomban, a róla szóló filmekben, kiváló festők és szobrászok alkotásaiban. (APN)

Idegen a városban

Baka István Szekszárdi mise című prózakötetéről

Egyfajta alapérzést vagy alapélményt, ha úgy tetszik, közérzetet erősített meg és idézett föl bennem Baka István Szekszárdi mise című új kötete. És éppen ez a hatás jelenti legfőbb „bajomat”, azaz a pszichológusra is haragszunk előbb, ha kimondja vagy velünk kimondatja valamelyik féltett belső titkunkat.

Van egy réges-régi, sokszorosan elfelejtett dal, már nem a Presley-féle rock és még nem a Beatles stílusában: *Del Shannon* énekelte, s *Idegen a városban* volt a címe. Még mielőtt szentegytörésnek hatna, hogy irodalmi mű kapcsán holmi könyvnyüzenei analógiák vagy legalábbis képzetársításokkal hozokodom elő, sürgősen tisztázandó: a valamikori dallam inspirálta hangulat a fontos. Ami közérzetet indukál. Ha nem is hét-köznapi, de nem is éppen extrémnek mondható. Egy bizonyos, már-már megfogalmazhatatlan lélekállapotot, azt, amikor az ember egyedül érkezik meg ismeretlenül egy vadul barátságatlan városba, s tudja, vagy legalábbis érzi (ha nem is egészen úgy, mint *Rastignac* Balzacnál): hogy meg fognak mérközni egymással. O az Idegen. Ez az alaphelyzet egyszerre jelenti „a világba vetettség” egzisztenciálisztikus szemléletmódját és valamiféle sajátos vará-

zsú egyedüllet „magam vagyok, saját teljességemben”-érzetét — utóbbi kalandra szántan és szorongásokkal jeltitve egyaránt.

Hogy költő prózát is ír, nem új dolog, elég, ha *Ilyés Gyulára* gondolunk. *Féja Géza* meg azt is írta róla valaha, hogy költőnek indult és kitűnő prózaíró lett belőle. A kérdés jelen esetben inkább az: vajon afféle műfaji kalandozásnak tekinthető-e a lírikus mindenkorilyetén jellegű vállalkozása, avagy a kifejezőmód változatosabb mivolta a világról alkotott mondandó szükségzerű formájának számít-e? Baka István azt vallja, hogy ezeket az írásokat, ezt a műfajt nem tekinthetők kiterőnek. A kérdést igazán persze most is maguk a művek döntik el: elbeszélés, egy kisregény és egy dramaturgiai alkotás („dramolett”?) mesejáték?) jelenti együtt a Szekszárdi misét. A című kisregényt leszámítva sem tagadható el — hogy költő „követte el” őket. A lírikus kezényoma legerősebb a *Transzcendens étüd* ironikus-fantasztikus-„kafkaias” világában, legvonzóbb a *Vasárnap délután* kamasza előtt megjelenő koldus-Isten és céllövés-Sátán univerzumában. Az előbbi elbeszélés „fordul át”, tér vissza motívumaiban és vesz formailag is verses-dramaturgiai kontórt a kötet záró, *A völgy felett lebegő lány* című, valóban meglehetősen „lebegő” (bár a négy mű közül a legkevésbé erőteljes), lágy moll-hangzatokat, hárfán pengető színjátékfényében.

A *Szekszárdi mise* című kisregényben mutatja meg Baka, hogyan és mennyire tud az Idegen a városban magasabb-alacsonyabb lebegéséből és fintoraiból „alászállva”, a nagyrealistakísérletszámába menő, vagy legalábbis a legjobb értelemben „dokumentatív” szépprózát művelni. Egy, *Liszt Ferenc* Szekszárdnak szánt kompozíciója után induló vidéki amatőr dalnok sorsában (egyben szülővárosa előtt is — áttételesen — tisztelegve) az ezredforduló Magyarországi megidézésével megkísérli a magyarság sajátos eredeti analízisét is. Igaz, eléggé egyoldalúan, az asszimilán-

sok konfliktusain keresztül, s több kitételével, sugallt vagy kimondott vélekedésével jócskán vitakozni is lehetne, de javallom, ne tegyük. Nemcsak mert a kritikus dolga más, hanem azért is, mert Sener János álombéli nagymonológja a nagy mester előtt a mai, úgynevezett „fiatal” magyar irodalomban olyan példa nélkül álló mondatokat (sőt: témát!) tartalmaz, hogy érdemes küssé idézni is belőle: „...Hogy gyűlölöm azokat, akik a maradék jót is megrontják a magyarban... szerencse, hogy én már hatvan éve magyar vagyok, mert azaz a magyarrá, amivé akkor váltam, többé nem lehetnek.”

Az idegenségélmény: középponti kategória Baka István prózájában. Az Idegen többször a könyv lapjain is megjelenik, s akárcsak sok más, játékos vagy bizarr, gunyoros vagy fantáziadús ötlet, merész eredetiségével ama bizonyos, már említett megmagyarázhatatlan jó érzést keltheti az emberben, mint amikor amolyan kedvünkre való, jófajta ismerőse akadunk. Félreértés ne essék: ismerem a kötetről már eddig megjelent kritikákat, amelyek között akad, amelyek ötletfacsarásnak tart egy-két írást, vagy számot kéri a nagyobb mesélő kedvet, az igazán epikus vénát, a situációk nagyobb hitelenségét, a jellemfejlődést, a technikának a lírai finomságok fölötti, biztosabb, határozottabb, átgondoltabb alkalmazását és egyéb esztétikai kívánalmakat. Sok mindenben igazuk lehet, sőt van is. Am távolról sem csupán a plagizálás esetleges kísérletét pánikszzerűen eltávolítani igyekvő szándék, még csak nem is a jól ismert „saját fészünkbe...” című, különben igencsak ellenszenves attitűd végett nem említettem a jelzett — hangulatyozom — többnyire valós hiányosságokat. Hanem mert egyszerűen kedves nekem ez a vékonyka kis könyv. Amely esetleg ki tudja, mit felel szelebb műfaj? Kedves felé is utat törhet. Kedves, akár a *Del Shannon*-ra. Biztosan retentő szubjektív dolog, amit így művelek, de javallom. (*Szép-irodalmi*, 1984.)

Domonkos László

MI? HOL? MIKOR?

1984. OKTÓBER 31., SZERDA — NEVNAP: FARKAS
A Nap kel 6 óra 27 perccel, és nyugszik 16 óra 28 perccel.
A Hold kel 13 óra 43 perccel, és nyugszik 22 óra 23 perccel.

VIZÁLLÁS

A Tisza vizállása Szegednél kedden plusz 115 cm (apadó).

KETSZÁZ ÉVE,	BUDAPEST 2.
1784-ben e napon robbant ki Erdélyben — Horia, Cioasca és Crisan vezetésével — a felfokozódó feudális elnyomás ellen tiltakozó elkeseredett felkelés, az országnyilvánulása a XVIII. századi Erdélyben. A császári-királyi katonaság december 7-én Grisan, december 31-en pedig Horia és Cioasca seregét is legyőzte; a veszetőket elfogták, és 1785 elején kivégezték. A felkelés a jobbkegység egységének hiánya, valamint a nyelvi és a vallási különbségek miatt bukott el.	18.40: Fehér merföldökvek — szovjet film 19.05: Képijság 19.10: Nem hivatalos HÍDAVATÁS 19.30: Egy hang és néhány másik — Gregor József műsora — (ism.) 20.00: Szépművelő fiúvek — Osztrák tv-film 21.30: TV-híradó 2. 21.50: Kínai tájak és emberek (ism.) 22.30: Képijság BELGRÁD 1. 17.00: Magyar nyelvű tv-napló 17.30: Videóoldalak 17.40: Hírek 17.45: Gyermekfilmek 18.15: TV-napló 18.45: Jugoszláv labdarúgó-bajnokság: Dinamo—Crvena Zvezda 19.15: Rajzfilm 19.30: TV-napló 20.00: Mozgó képek 22.30: Sportszemle 22.45: Napló 23.05: Sakk-kommentár
ESTE 7 órakor: A régi nyár — József Attila-bérlét. November 1., csütörtök, este 7 órakor: A régi nyár — Bartók Béla-bérlét. November 2., péntek, este 7 órakor: Az arángután-megnyitása — Somlyai Artúr 2. bérlét. November 3., szombat, este 7 órakor: A régi nyár — Radnóti Miklós 1. bérlét. November 4., vasárnap, délután 3 órakor: Az arángután-megnyitása — Gárdonyi Géza-bérlét. November 4., vasárnap, este 7 órakor: Az arángután-megnyitása — Somlyai Artúr 2. bérlét. November 7., szerda, este 7 órakor: Az arángután-megnyitása — Uray Tivadar 1. bérlét. November 8., csütörtök, este 7 órakor: A régi nyár — Vaszy Viktor-bérlét. November 10., szombat, este 7 órakor: Az arángután-megnyitása — Radnóti Miklós 2. bérlét. November 11., vasárnap, délután 3 órakor: Az arángután-megnyitása — Búzakalász-bérlét.	CSÜTÖRTÖK DELELTŐ BUDAPEST 1. 8.00: Tv-torna — (ism.) 8.05: Iskola-tv 9.50: Parasztozok — lengyel filmsorozat — 9. — (ism.) 10.40: MIDEM '83 Gála — francia film — 1. — (ism.) 11.30: Egy úr az úrból — (ism.) 12.00: Iskola-tv 12.30: Képijság
ZENESZÍNHÁZ November 3., szombat, este 7 órakor: Marica grófnó — Bérletszűnet. November 8., csütörtök, délelőtt fél 11 órakor: A türelmes Szókratész — Nyugdíjasbérlét. November 9., péntek, este 7 órakor: A türelmes Szókratész — Egressy Béni 1—2. bérlét. November 10., szombat, este 7 órakor: Marica grófnó — Somlyai Artúr 1—2. bérlét. November 11., vasárnap, délután 3 órakor: Marica grófnó — Bérletszűnet.	KOSSUTH 8.20: Világablak 8.50: Kis magyar néprajz 8.55: Örökzöld dallamok 9.37: Beszélj nehéz... 9.49: Dalposta 10.05: Dürrenmatt: A baleset 10.35: Új zenét felvételek, gyerekeknek 10.45: Takács Jenő: Négy kis darab trombitákra 10.50: Sánta Ferenc népi zenekara játszik 11.13: Európa újra csendes... — 2. 12.30: Ki nyer ma? 12.45: Törvénykönyv 13.00: Zenekari muzsika 14.10: A magyar széppróza századai 14.25: Operaságok 15.00: Zengjen a muzsika! 15.30: Dalosok, muzsikaok újjak 16.05: MR 10—14 17.00: Cseppből a tengert... 17.30: Brahm's C-dúr szonáta 18.00: Kritikusok fóruma 18.13: Hol volt, hol nem volt... 19.15: A rátermett ember — Gore Vidal drámája 20.57: Népdalok, népiánok 21.30: Hátterpészélet 22.30: Tíz perc külpolitika 22.30: A Bostoni szórakoztató zenekar játszik 22.45: A „nemes” akác — hasznosításra várva — riport 23.05: Herold: Az írrokok mezeje — részlet 0.10: Demjén Ferenc dalaiból PETŐFI 8.05: Idősebbek hullámhosszán 8.50: Tíz perc külpolitika — (ism.) 9.05: Napközben 12.10: Fúvószena a XIX. századból 12.30: Nótamuzsika 13.10: Popmuzika 14.00: Vándor 15.05: „Megállj Kolja, megmondalak a mamának” — látogatásban Bodrosi Gyulánál 15.45: Szórakoztató antikvárium 17.05: Berki Géza gitározik 17.20: Diákfoci 17.30: Ötödik sebesség 18.30: Nyolc rádió, nyolc dala 19.05: Nőtaes 20.00: Bruce Springsteen felvételeiből 20.50: Az idő csapdája — Antal Gábor írása 21.05: Beszélj nehéz... — (ism.) 21.17: Nemzedékek 22.10: Jacobi Viktor operettjeiből 23.20: A mai dzessz 24.00: Éjféltől hajnalig 3. MŰSOR 9.08: Operába hívogató 9.42: Zenekari muzsika 11.10: Mező László gondolkodik 11.46: A hugenották — részletek 13.05: Bioritmus — (ism.) 13.25: A vig özvegy — részletek 14.06: Csak fiataloknak! — (ism.) 15.01: Bruno Leonardo Gelber zongorahangverseny 16.20: Magnószok, figyelem! 17.00: Iskolarádió 17.30: A népszokások daia! — 2. 18.00: Operariák 18.30: A Magyar Rádió szlovák nyelvű nemzetiségi műsora 18.05: Iskolarádió 19.35: A Magyar Rádió és Televízió Szimfonikus Zenekarának hangversenye Közben: Kb. 20.05: Garami József: a Pécsi Pollack Mihály Műszaki Főiskola igazgatóhelyettese Kovács Imre beszélget Kb. 21.36: Romantikus kamarazene 22.30: Népdalok
MOZIK Vörös Csillag: délelőtt 10 és délután háromnegyed 6 órakor: Vassza, I—II. rész (színes szovjet, 14 éven felülieknek, dupla helyjarral); negyed 4 órakor: Garmiszólo, a főtér (színes, bogár, 14 éven felülieknek). Fakya: háromnegyed 3 és negyed 6 órakor: Vassza, I—II. rész (színes szovjet, 14 éven felülieknek, dupla helyjarral). Filmtéka (MTESZ-székház, Kigyó u. 4.): Kis Katalin házassága (1950) (magyar, Kiserőműsor: 1950.3. Híradó és a Munkára, Harca Kész c. 1950-ben készült rövidfilm, este 6 órakor).	GYŰVELETES GYÓGYSZERTÁR Klauzál tér 3. sz. (13/57-es) este 8 óratól reggel 7 óráig. Csak sürgős esetben. BALESETI, SEBÉSZETI ÉS UROLÓGIAI FELVÉTELI ÜGYELET A balesetet szenvedett személyeket Szegeden az Idegsebészeti Klinika (Pécsi u. 4.) veszi fel, sebészeti és urológiai felvételi ügyeletet a II. Kórház (Tolbuhin sgt. 57.) tart. GYERMEKORVOSI ÜGYELET Munkanapokon 13 óratól másnap reggel fél 8 óráig szombaton, vasárnap és munkaszüneti napokon reggel fél 8 óratól másnap reggel fél 8 óráig a Lenin krt. 20. szám alatti körzeti gyermekorvosi rendelésben történik a sürgős esetek orvosi ellátása. EJSZAKAI ORVOSI ÜGYELET Este 7 óratól reggel 7 óráig a felnőtt lakosság részére: Szeged, Hunyadi János sgt. 1. sz. alatt. Telefon: 10-100. FOGRVOSI ÜGYELET Mindennap este 10 óratól reggel 6 óráig, szombaton reggel 7-től hétfő reggel 7 óráig; Szeged, Zöld Sándor u. 1—3. Telefon: 14-420. S. O. S. LELKISEGÉLY-SZOLGALAT Mindennap este 7-től reggel 7 óráig. Telefon: 11-000.

TÉVÉ

BUDAPEST 1.
8.00: Tv-torna — (ism.) 8.05: Iskola-tv 9.45: Delta — (ism.) 10.10: Parasztozok — lengyel filmsorozat — 8. — (ism.) 11.00: Képijság 14.45: Iskola-tv 16.20: Hírek 16.25: Nem hivatalos hírdavatas 16.40: Fekete Péter — csehszlovák film 18.10: Képijság 18.20: Agrárvilág 19.10: Tv-norma 19.15: Esti mese 19.30: TV-híradó 20.00: Leg... leg... leg... 21.00: Szó, zene, kép 21.50: Nem hivatalos HÍDAVATÁS 22.05: Puszító műemiékek védelmében 22.45: Tv-híradó 2.

Gyógyítás alacsony frekvencián

„Pulsatron F—20A” fanfázianevű, terápiás készülék forgalmazására kapott engedélyt a Váci Híradástechnikai Anyagok Gyára. A készülék olyan alacsony frekvenciájú, ritmikusan váltakozó mágneses mezőt hoz létre, amely jó hatásokkal használható lábszár-fekély, érelzáródás, érelmeszesedés, teniszkönyök, törés, csonttrikulás, ízületi bántalom kezelésére. A készülék által létrehozott mágneses erővonalak behatolnak a sejtekbe, aztán kettős hatást fejtenek ki. Egyrészt elősegítik a sejtekben és szövetekben az ásványi anyagok ioncseréjét,

másrészt a sejtek és a szövetek oxigénhasznosítását javítják.

A készülék kezelése rendkívül egyszerű, ezért nemcsak kórházakban és rendelőkben, hanem otthoni felhasználásra is alkalmas. A készülék első darabjait a helybeli Forte gyár üzemorvosi rendelőkben is használható. A váci gyár új készülékeinek első darabjait a helybeli Forte gyár üzemorvosi rendelőkben, a Város-gazdálkodási Vállalatnál, valamint a Szőnyi Tibor kórházban használják. Az idén még további húsz készülékre van már megrendelés, s fel vannak készülve a jövőben nagyobb mennyiségek gyártására is.